

I.Ünite: PSİKOLOJİ BİLİMİNİ TANIYALIM – “Özet”

Psikoloji: İnsan ve hayvan davranışlarını inceleyen bilim ...

Psikolojinin bütün psikologlarca onaylanabilecek bir tanımını yapmak güçtür. Genel olarak **psikoloji, toplumsal çevresinde yaşamakta olan insanın duyuş, düşünüş ve davranışlarını inceler**. Psikolojiyi daha fonksiyonel olarak tanımlamak gerekirse; bunun, özgül olarak **insanın, canlı varlıkların çevresi ile olan ilişkilerini ve çevrelerine uyum biçimlerini inceleyen bir bilim** olduğu ileri sürülebilir.

Çok kompleks (karmaşık) olan insan davranışlarını ve insanın iç yaşamını incelemek için psikoloji çok çeşitli bilimlerden yararlanır. Psikoloji bir yandan, fizyoloji, anatomi ve kimya gibi fiziksel bilimlerden bir yandan sosyoloji, antropoloji ve etnoloji gibi sosyal bilimlerden yararlandığı gibi, ana hipotezlerini felsefeden alır. Ayrıca gerek bir ifade aracı olarak, gerekse birçok gerçekleri saptamada matematikten yararlanır. Bu bakımdan psikoloji disiplinlerarası bir bilim sayılır.

Genel bilimsel tecessüsten - meraktan başka pratik yararlarından dolayı psikolojiye karşı duyulan ilgi artmaktadır. Psikolojiyi bugün, kendimizi ve başkalarını anlamada, böylece çevremize daha iyi uymada, birtakım toplumsal, siyasal sorunları çözmeye kullanılmaktadır. Psikolojik bilgi ve teknik, bugün; *eğitim, tıp, ordu, iş ve idare gibi çeşitli alanlarda uygulanmaktadır*. Bunun bir sonucu olarak psikoloji; *genetik psikoloji, eğitim psikolojisi, psikometri, medikal psikoloji, endüstri psikolojisi* gibi birçok bölümlere ayrılmıştır.

Bugün, insanları anlama, onların davranışlarını yordama ve kontrol etmede dev adımları ile ilerlemekte olan psikolojinin hem olumlu, hem de olumsuz maksatlar için kullanılabileceği anlaşılmaktadır. Bilim adamları psikolojik bilgilerden insanların daha mutlu ve yaratıcı kişilikler geliştirmeleri için yararlanılabileceği gibi, onların duyuş ve düşüncelerini belli yönere çarpıtmada da kullanılabileceğini ileri sürmektedirler.

Prof.Dr.Feriha BAYMUR, Genel Psikoloji, İnkilap ve Aka Yay., İst.- 1976 ; (s.:9-10)

I.Ünite: PSİKOLOJİ BİLİMİNİ TANIYALIM/Giriş Bölümü - Özet

Psikoloji: İnsan ve hayvan davranışlarını inceleyen bilim ...

Çağdaş bilimsel psikoloji “*canlı davranışlarını inceleyen bilim dali*” olarak tanımlanır. Bu tanımda üç önemli öge vardır:

1. **Canlı:** Psikoloji, sadece insan davranışlarının bilimi değildir. Psikoloji biliminin kapsamına hayvan davranışları da girmektedir.

2. **Davranış:** Çağdaş psikoloji biliminin inceleme alanına üç tür davranış girmektedir.

• **Dıştan doğrudan gözlenen davranışlar:**Dıştan doğrudan gözlenen davranışlara örnek olarak dakikada okunan kelime sayısı, kreşte çocuğun sergilediği sosyalleşme tepkilerinin yoğunluk ve sayısı, aç bırakılan deney hayvanının deney kutusundaki hareketlilik miktarı verilebilir.

• **Dıştan doğrudan gözlenemeyen davranışlar:**Bilgi işleme süreçlerinin, biliş ve duyguların, kişiliğin dıştan ve doğrudan gözlenmesi mümkün değildir.

Örneğin zekâ, onu ölçmek için geliştirilmiş olan standart psikolojik testlerle, dolaylı olarak gözlenir ve bu yolla ölçülür. Zekâ Bölümü 100 olan bireyin “normal zekâ”nın özelliklerine, 135 olan bireyin ise üstün zekânın özelliklerine sahip olduğu anlaşılır. Kaygı ise dıştan doğrudan gözlenemeyen bir duygu örneğidir. Zekâ gibi, kaygı da bunu ölçmek üzere geliştirilmiş olan psikolojik test veya ölçekler aracılığıyla ölçülür. Kaygı gibi duygusal özelliklerin dolaylı olarak gözlenmesinin bir diğer yolu, uygun deneysel koşulların yaratılmasıdır. Örneğin, çözümsüz problemlerin kaygı doğurduğu bilinmektedir.

Kolay, zor ve çözümsüz problemlerden oluşan bir deney düzeni yoluyla kaygı, değişik derecelerde yaratılır. Deneye katılan bireylerin bu üç koşuldaki davranışları, kaygının dolaylı yoldan gözlenmesini sağlar.

• **Psikofizyolojik tepkiler:** Canlı varlıkların bir yönü zihin ve bilişsel süreçlerdir, insanlar algılar, öğrenir, hatırd tutar, davranışlarını kontrol eder, soyutlar, geneller. Bunların bir kısmını insandan daha az gelişmiş canlılar da yapar. Ancak bizim bir de bedenimiz var. Yediğimiz yemekleri mide-bağırsak sistemimiz işliyor, dolaşım sistemimiz besin maddelerini dokulara taşıyor, atık maddeleri de boşaltım sistemimiz böbreklerden süzerek dışarı atıyor.

Fakat, kaygılandığımızda mide-bağırsak sistemimiz gereği gibi çalışmıyor; üşütüp ateşimiz çıktığında ders çalışmakta, dikkatimizi toplamakta ve öğrenmekte güçlük çekiyoruz; bir arkadaşımızın stres sonucu birdenbire kekeleye başladığını fark ediyoruz. Bu örnekler bize zihin ile beden ilişkisi içinde olduğunu göstermektedir.

3. **Bilim Dalı:** Psikoloji bilminde davranışlar bilimsel ölçütler uyarınca, bilimsel amaçlar doğrultusunda ve bilimsel yöntemler kullanılarak incelenir. Örneğin, varoluşçu psikoloji de davranışları ve insan zihnini inceler, ancak bu dallarda bilgi daha çok sezgi ve düşünme yoluyla elde edilir. Felsefe de insan zihnini anlamaya çalışır. Fakat bu dalda da bilgiye, mantıklı düşünme süreçleri yoluyla ulaşılır.

Psikolojiyi bu dallardan ayıran özellik, davranışların (doğrudan gözlenen, dolaylı olarak gözlenen, psikofizyolojik) bilimsel olarak incelenmesidir. “Bilimsel” olmak için ne gerekmektedir? Bilimselliğin ayırt edici özellikleri nelerdir?

Bilimsel Psikolojinin Ölçütleri ve Amaçları: Diğer bilim dalları gibi, psikoloji biliminin de bazı ölçütleri vardır. Bu ölçütler psikoloji biliminin “olmazsa olmaz”larıdır. Bir dalın bilimsel sayılması için bu olmazsa olmazların, yani bilimsel ölçütlerin yerine getirilmesi gerekir:

- gözlenebilirlik,
- ölçülebilirlik,
- iletilebilirlik,
- tekrarlanabilirlik ve
- sağlanabilirlik

Bu ölçütlere uyulması, psikolojide şu **amaçlara** ulaşmak için gereklidir: Davranışları **betimlemek** (araştırmalar yaparak davranış olaylarını keşfetme, sınıflama, sebep-sonuç ilişkilerini keşfetme), **açıklamak, yordamak** ve nihayet **kontrol etmek**.

*Ortaöğretim **Psikoloji Ders Kitabı**, MEB Yay.İst. - 2010
(s.:1-2, 7-10)